

ΑΠΟ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΚΡΕΝΕΛ» ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟΥ '68 ΣΤΟ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΓΚΡΕΝΕΛ» ΤΟΥ ΣΑΡΚΟΖΙ ΤΟ 2007 (Φεβρουάριος 2008)

Συγγραφέας: ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΚΡΕΝΕΛ» ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟΥ '68

ΣΤΟ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΓΚΡΕΝΕΛ» ΤΟΥ ΣΑΡΚΟΖΙ ΤΟ 2007

Τάκης Νικολόπουλος*

Στο πλαίσιο οικειοποίησης των αριστερών συμβολισμών και στη συνέχεια «κεφαλαιοποίησής» τους, ο νέος πρόεδρος της Γαλλίας Νικολά Σαρκοζί, δυο μήνες μετά την εκλογή του στο προεδρικό αξίωμα, δεχόταν για πρώτη φορά στην ιστορία του οικολογικού κινήματος της Γαλλίας^[1] εννέα από τις πλέον γνωστές περιβαλλοντικές οργανώσεις της Γαλλίας (WWF, Greenpeace, Amis de la Terre κ.ά.). Ας σημειωθεί ότι προηγουμένως είχε ορίσει έναν Ministre d' Etat ως Υπουργό περιβάλλοντος, ήτοι στην κορυφή της υπουργικής ιεραρχίας.

Ο στόχος ήταν μια νέα πανεθνική περιβαλλοντική συμφωνία πάνω στα μεγάλα αναγνωρισμένα πλέον περιβαλλοντικά προβλήματα (συμβολικά αντίστοιχης της μεγάλης κοινωνικής συμφωνίας του Γκρενέλ μετά τα γεγονότα του 1968, στην οποία συμμετείχαν κράτος, συνδικάτα και επιχειρήσεις) για τα επόμενα πέντε χρόνια της προεδρικής θητείας. Το νέο αυτό Γκρενέλ το είχε αρχικά^[2] από τον Μάιο του 2007, πριν δηλαδή από την εκλογή του Ν. Σαρκοζί, προτείνει το συντονιστικό των ΜΚΟ και διαφόρων ενώσεων υπό την ονομασία «συμμαχία για τον πλανήτη» - “alliance pour la planete” (που αργότερα εγκατέλειψε τη διαδικασία). Σ' αυτό συμμετείχαν πάνω από

70 περιβαλλοντικοί εταίροι (Greenpeace, WWF) αλλά και συνδικάτα (CFDT). Την πρόταση αυτή είχε αποδεχθεί ο Σαρκοζί ήδη κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας. Στη νέα διαδικασία προστέθηκαν, εκτός από τις ΜΚΟ και τα συνδικάτα, οι ΟΤΑ, οι επιχειρήσεις και το κράτος, και έτσι η διαβούλευση και ο διάλογος έγινε με ανάμεσα σε πέντε εταίρους.

Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε έξι ομάδες των 35 ατόμων, με προέδρους και αντιπροέδρους που διορίστηκαν από το κράτος, και συνεδρίασαν έξι φορές μέχρι τον Οκτώβριο του 2007. Μέσα από τη συζήτηση και τις αντιπαραθέσεις εκδόθηκαν αντίστοιχες εκθέσεις και μια τελική από τη σύμβουλο του γαλλικού αντίστοιχου ΣτΕ (Conseil d' Etat) Thierry Tyot.

Παράλληλα όμως με τη συλλογή των προτάσεων των ομάδων υπήρξε, τον Οκτώβριο του 2007, για λόγους μεγαλύτερης δημοκρατικής νομιμοποίησης, και διαβούλευση αφενός με το Κοινοβούλιο (σε ημερήσια συζήτηση) και αφετέρου με το «κοινό» ανά περιφέρεια, αναμειγνύοντας έτσι έμμεσα και συμμετοχικά (όχι όμως και άμεσα) στοιχεία δημοκρατίας. Ως προς τη συμμετοχή του «κοινού», στο πνεύμα της Σύμβασης του Άαρχους του 1998 και της Περιβαλλοντικής Χάρτας του 2005 που ενσωματώθηκε στο γαλλικό Σύνταγμα, πραγματοποιήθηκαν σε 18 πόλεις, οι οποίες ορίστηκαν με υπουργική εγκύκλιο, πράγμα που δημιούργησε μεγάλα ερωτηματικά, συνελεύσεις όχι πάντα ανοιχτές (διότι δεν είχαν δοθεί επ' αυτού περισσότερες κατευθυντήριες λεπτομέρειες), που συγκέντρωσαν, έπειτα από κάλεσμα του οικείου νομάρχη, 15000 άτομα. Σ' αυτές θα πρέπει να προστεθούν και οι 300.000 επισκέψεις και 14.000 συνεισφορές της ηλεκτρονικής διαβούλευσης. Τη σχετική έκθεση συντάξε μια άλλη σύμβουλος του Conseil d' État, η Μπετινά Λαβίλ.

Είναι αλήθεια ότι η συμμετοχική διαδικασία δεν ήταν η καλύτερη δυνατή, ήταν όμως η πρώτη στον τομέα του περιβάλλοντος^[3] ποιοτικά και ποσοτικά ανώτερη από τις Etats Regionaux του 1982 και την διαπεριφερειακή του 2005 για την Περιβαλλοντική Χάρτα. Όλοι όμως συμφώνησαν ότι τα πάντα έγιναν γρήγορα και σε περιορισμένο χρόνο. Οι ομάδες εργασίας είχαν μόλις τρεις μήνες για να συντάξουν την τελική έκθεσή τους.

Για την υλοποίηση του «νέου Γκρενέλ» και των τελικών αποφάσεων του Οκτωβρίου συστήθηκαν τον Δεκέμβριο 34 «επιχειρησιακές επιτροπές» με δεκαπέντε μέλη η καθεμιά, σύμφωνα με τους στόχους των τελικών στρογγυλών τραπεζών, οι οποίες θα προτείνουν νομοθετικές προτάσεις (σε νόμο-πλαίσιο αλλά και άλλους

τομεακούς-ειδικούς νόμους), όπως και «επιτροπές παρακολούθησης» και μια «εθνική επιτροπή παρακολούθησης». Η «οικολογική διακυβέρνηση» στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας «5» ανατέθηκε σε μια «πράσινη» πρώην Υπουργό Περιβάλλοντος (Κορίν Λεπάζ, 1995 και 1998) με δύο στόχους: την ενσωμάτωση και εφαρμογή της οδηγίας 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη, και τη βελτίωση της πρόσβαση στην πληροφορία, στην εμπειρογνωμοσύνη και στη δικαιοσύνη.

Η τελική στρογγυλή τράπεζα στο Προεδρικό Μέγαρο (24 και 25 Οκτωβρίου), με την οποία έκλεισε η φάση της διαδικασίας, πραγματοποιήθηκε με πάσα επισημότητα και «περιβαλλοντική ορθότητα». Εκτός από την πολιτική και πολιτειακή εξουσία παρόντες ήταν ο Αλ Γκορ και η Ου. Μαατάι (και δύο βραβεία Νόμπελ Ειρήνης). Η ομιλία του Σαρκοζί σφραγίσθηκε, προς έκπληξη των περισσοτέρων, με την αναγνώριση της φημισμένης αρχής της προφύλαξης που τη συνέδεσε με την αρχή της ευθύνης (αναφορά άραγε στον Γιόνας;), και ενώ είχε προηγηθεί η σθεναρή απόρριψή της, ακόμα και συνταγματικά, από τον Ζ. Αταλί εν ονόματι της «απελευθέρωσης της μεγέθυνσης»[\[4\]](#). Στη συνέχεια διακήρυξε ένα νέο οικολογικό new deal και κατέληξε: «Πρόκειται για την πιο κερδοφόρα επένδυση σήμερα».

Οι αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια της παραπάνω στρογγυλής τράπεζας καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο που περιλαμβάνει[\[5\]](#) την κλιματική αλλαγή, την υγεία, τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς[\[6\]](#), τη βιοποικιλότητα, την οικοφορολογία, τη χωροταξία, την οικολογική δημοκρατία και την οικολογική (δημόσια και ιδιωτική) διακυβέρνηση (που αποτελούσαν το αντικείμενο της ομάδας εργασίας «5»). Ως προς τους δύο τελευταίους τομείς προτείνεται η τροποποίηση της γαλλικής αντίστοιχης ΟΚΕ, ώστε να γνωμοδοτεί και για περιβαλλοντικά θέματα και να συμμετέχουν σ' αυτή ΜΚΟ και ενώσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Επίσης, προτείνεται η εθνική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη να ψηφίζεται από το Κοινοβούλιο (όπου συστήνονται διαρκείς επιτροπές «περιβάλλοντος» και «βιώσιμης ανάπτυξης»). Τέλος, προτείνεται να συντάσσονται Μελέτες Επιπτώσεων πριν από την ψήφιση κάθε νόμου στο πλαίσιο των προτάσεων του νέου Γκρενέλ.

Οι τελικές προτάσεις ως προς το δικαίωμα στην πληροφόρηση των πολιτών, παρά τις βελτιώσεις στην αιτιολόγηση των αποφάσεων, υστερούν των προτάσεων της ομάδας «5», η οποία πρότεινε συστηματική αιτιολόγηση των κανονιστικών πράξεων και δέσμευση του κράτους να επεξεργάζεται διατάγματα σε διαφανείς βάσεις που να

προβλέπουν επαρκή χρόνο διαβούλευση. Τα κλασικά όρια της πληροφόρησης παραμένουν, σταματούν δηλαδή στην ιδιωτική ζωή, στην εθνική ασφάλεια και στο βιομηχανικό απόρρητο. Τα πορίσματα του Γκρενέλ προβλέπουν τη δημιουργία «τοπικών επιτροπών πληροφόρησης για τους κινδύνους, το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη»[\[7\]](#).

Ως προς τη συμμετοχή του «κοινού» στη λήψη των αποφάσεων[\[8\]](#) προβλέπεται η αναθεώρηση της γαλλικής «εθνικής επιτροπής του δημόσιου διαλόγου» προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης της δυνατότητας προσφυγής σ' αυτήν και της ενσωμάτωσης των εναλλακτικών σχεδίων στη συζήτηση, όπως επίσης και αναθεώρηση των «δημόσιων ερευνών» (enquetes publiques) προς την κατεύθυνση της συμμετοχής του κοινού πριν από την εκπόνηση των σχεδίων. Η διαδικασία φαίνεται να απέχει μακράν από τις ανοιχτές «συνδιασκέψεις των πολιτών», όπως τις γνωρίσαμε σε μερικούς δήμους και δημοτικά διαμερίσματα στη Γαλλία[\[9\]](#).

Επίσης, στο πλαίσιο της ιδιωτικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης προβλέπεται ο περιβαλλοντικός διάλογος στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, με διεύρυνση του νόμου της 15-5-2001 σχετικά με τις «νέες οικονομικές ρυθμίσεις».

Όμως, προτάσεις της ομάδας εργασίας «5», όπως κωδικοποίηση της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας που θα την καθιστούσε ευκολότερα προσβάσιμη στους Ευρωπαίους πολίτες και θα αύξανε την δραστηκότητά της, όπως και η δυνατότητα άμεσης πρόσβασης στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ)[\[10\]](#), συλλόγων, ΜΚΟ και επιχειρήσεων δεν έγιναν δεκτές.

Τέλος, θέση του περιβαλλοντικού Γκρενέλ (όπως και της Ευρωπαϊκής Ένωσης) όσον αφορά τη παγκόσμια περιβαλλοντική διακυβέρνηση είναι ο μετασχηματισμός του Προγράμματος των ΗΕ για το περιβάλλον-PNUE σε πραγματικό διεθνή οργανισμό για το περιβάλλον (ΟΗΕ για τα περιβάλλον κατά το πρότυπο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας). Η θέση αυτή είναι συζητήσιμη, γιατί ελλοχεύει ο κίνδυνος να ενσωματωθεί ο νέος οργανισμός όχι μόνο στο υπαρκτό διεθνές θεσμικό-πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο και στη νέα διεθνή τάξη, αλλά και στην κυρίαρχη ιδεολογία του τεχνοδιαχειριστικού περιβαλλοντισμού και της πράσινης (οικο) ανάπτυξης (οικοεπενδύσεις - οικοανταγωνισμός -οικομάρκετιγκ - οικοχρηματιστήριο κλπ.).

Αν κάποιος σταθεί στην ισχύουσα και κυρίαρχη περιβαλλοντιστική-

τεχνοδιαχειριστική και -ήπια ή ακόμη και ισχυρή- αειφορική θεώρηση για το περιβάλλον και στο ισχύον θεσμικό-πολιτικό πλαίσιο, μπορεί να συμφωνήσει ότι το νέο Γκρενέλ συνιστά μια κάποια πρόοδο που θα μπορούσε να μεταφερθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ευρωπαϊκό Γκρενέλ, όπως πρότεινε ο M. Prieur στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας «5»). Έτσι μερικοί θεωρούν[11] ότι τα μέχρι σήμερα αποτελέσματά του σηματοδοτούν σημαντική πρόοδο στον επαναπροσανατολισμό της οικονομικής δραστηριότητας, και ιδίως των επιχειρήσεων σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής, αρχής γενομένης από την (οικο)σύλληψη και τον (οικο)σχεδιασμό των προϊόντων. Άλλοι πάλι θεωρούν ότι με το νέο Γκρενέλ δημιουργούνται δυσβάστακτες υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις εις βάρος του ανταγωνισμού των και της μεγέθυνσής των[12], στο πνεύμα της έκθεσης Z. Αταλί.

Από την άλλη, σε μια πιο ολιστική και συστημική προσέγγιση, μπορούμε να αναρωτηθούμε εάν τα παραπάνω συνιστούν αληθινές δομικές αλλαγές ή αλλαγές στις κυρίαρχες λογικές (κατά την Greenpeace)[13] που θα μπορούσαν να τροποποιήσουν τα οικολογικά δεδομένα[14]. Ωστόσο, πέρα από τις σοβαρές επιφυλάξεις ως προς την πολιτική-συμμετοχική διαδικασία (διακυβέρνηση), η οποία συνιστούσε ένα πείραμα -είναι αλήθεια περιορισμένο κα ελλιπές-, η (νομική) δραστική του εμβέλεια και η «αποδοχή» του νέου Γκρενέλ θα εξαρτηθεί από την πραγματική (νομοθετική και διοικητική) υλοποίηση των αποφάσεων-προτάσεων του αλλά και από την κοινωνική αποδοχή και νομιμοποίηση των μέτρων, στις οποίες όμως η παραπάνω διαβουλευτική συμμετοχική διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει. Ήδη όμως οι πρώτοι φόβοι έχουν εκφρασθεί[15] ότι το πείραμα αυτό δεν θα έχει ουσιαστικά αποτελέσματα και εγγράφεται σε μια γενικότερη επικοινωνιακή πολιτική κατασκευής συναίνεσης, μέσω του διαβουλευτικού εμπλουτισμού της (νεο)φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «Η ΑΥΓΗ» στις 3 Φεβρουαρίου 2008, σ. 28-29.

* Καθηγητής στο ΤΕΙ Μεσολογγίου.

[1] Βλ. σχετικά, Y. Fremion, *Histoire de la revolution ecologiste* | hoebeke 2007.

[2] J. Betaille, *Le Grenelle de l'environnement. La France comble son retard?*, REDE, 4/2007, σ. 437.

[3] J. Betaille, *όπ.π.*, σ. 437.

[4] *Le Monde*, 13.10.2007. Αυτός είναι και ο τίτλος της επιτροπής υπό τον J. Attali που συστήθηκε τον Αύγουστο του 2007, όπως επίσης και της σχετικής έκθεσής της που επρόκειτο να παραδοθεί στον πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατία. Σ' αυτήν περιλαμβάνονται 314 μέτρα «για την απελευθέρωση της οικονομικής μεγέθυνσης», *Le Monde*, 20-21.1.2007. Την έκθεση αυτή ακολούθησε στις 24.1.2008 μια «αντι-εμπειρογνωμοσύνη» (contre-expertise) πολλών οικονομολόγων μάλλον της σοσιαλφιλελεύθερης Αριστεράς στο πλαίσιο της «ομάδας σκέψης» που σύστησε ο γνωστός πράσινος βουλευτής N. Mamere και ο σοσιαλιστής ευρωβουλευτής B. Hamon, βλ. *Le Monde*, 24.1.2008.

[5] Βλ. www.legrenelle-environnement.fr

[6] Τον Φεβρουάριο του 2008 αναμένεται να ψηφισθεί ο νέος γαλλικός νόμος για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Μέχρι τότε, η κυβέρνηση έχει αναστείλει τη διάθεση και χρήση των σπόρων καλαμποκιού MON 810 (ΥΑ 5-12-2007), χωρίς όμως να βασισθεί στο άρθρο 23 της οδηγίας 2001/18/EK που προβλέπει ρήτρα διαφυγής. Ο νέος νόμος προβλέπει την σύσταση ανεξάρτητης διοικητικής αρχής και επανιδρύει το σύστημα της δημόσιας εμπειρογνωμοσύνης, της πληροφόρησης, τους όρους ασφάλισης αλλά και της ευθύνης των φορέων.

[7] J. Bataille, *όπ.π.*, σ. 448.

[8] Στο ίδιο.

[9] Βλ. D. Bourg-D.Boy, *Conferences de citoyens, mode d'emploi*, Charles Leopold Meyer, 2005.

[10] Βλ. και πρόσφατη άρνηση του ΠΕΚ 11-9-2007, Υπ. 28/2007, ΕΕΕΕ νο C 283/27, 24-9-2007.

[11] Βλ. Alternatives Economiques, 265/2008, σ. 21, και www.ademe.fr

[12] Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του περιβαλλοντικού Γκρενέλ, είκοσι νέες κατηγορίες προϊόντων εξετάζονται για να ενσωματωθούν προοδευτικά στις τιμές των τα αποτύπωμά τους σε άνθρακα, στο ίδιο.

[13] Βλ. *Y. Jadot, Au milieu du gue*, Alternatives Economiques, 265/2008, σ. 82, και www.greenpeace.org/france

[14] *J. Betaille*, όπ.π., σ. 453.

[15] *Y. Jadot*, όπ.π.